

Анатолій БАГНЮК

головний редактор газети "Замок"

ІСТОРІЯ ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ —

Такою бачимо історію нашої Волині, системне вивчення якої упродовж багатьох років здійснюють фахівці Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника у співпраці з дослідниками різних наукових і культурно-освітніх інституцій України, з науковцями Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Результати дослідницької роботи багатьох аналітиків регіону оприлюднюються на традиційних "Кременецьких читаннях з історії Волині", які організовуються Кременецько-Почаївським ДІАЗом і публікуються у збірнику наукових праць "Студії і матеріали з історії Волині". Нещодавно у конференц-залі бібліотеки академії відбулися шості "Кременецькі читання..." і пройшла презентація чергового випуску "Студій...", який став логічним продовженням попередніх тематичних видань.

Зібрання науковців-волинців відкрив вступним словом директор Кременецько-Почаївського ДІАЗу Вадим Микулич. Своїх колег привітав директор Дубенського державного історико-культурного заповідника Леонід Кічатий.

Пропедевтикою "Кременецьких читань..." стала презентація збірника "Студії і матеріали з історії Волині", яку здійснив голова його редакційної колегії, ініціатор і організатор Читань, учений секретар Кременецько-Почаївського ДІАЗу, доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін нашої академії, кандидат історичних наук, доцент Володимир Собчук. Збірник рекомендований до друку вченими радами Інституту історії України НАН України та Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника.

До редакційної колегії збірника увійшли вчені Інституту історії України НАН України, Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, Львівського НУ ім. Івана Франка, НУ "Острозька академія". У складі редакційної ради — професор Львівського НУ внутрішніх справ Микола Гетьманчук, професор Львівського НУ ім. Івана Франка Микола Крикун, професор НУ водного господарства і природокористування Петро Ричков, професор Університету Миколая Коперника в Торуні Томаш Кемпа, доцент Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Оксана Карліна, директор Кременецько-Почаївського ДІАЗу Вадим Микулич.

У своєму виступі Володимир Собчук як головний редактор видання дав характеристику матеріалів збірника, показав особливості його підготовки і розкрив редакційні плани на майбутнє. Про високий науковий, методологічний рівень і ґрунтовне змістове наповнення збірника, новизну і структуровану системність підібраних матеріалів, органічну єдність новачій аналітичної роботи і вірності тематичній традиції, професіоналізм редакційної роботи та поліграфічну естетику видання говорили доцент Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Оксана Карліна, професор НУ "Острозька академія" Петро Кулаковський, завідувач відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. Івана

Крип'якевича НАН України Володимир Александрович, доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін нашої академії Олександр Соловей.

Презентований збірник розпочинається дослідженнями Володимира Собчука "Єврейське населення Південно-Західної Волині в останній третині XVIII і на початку XIX ст.: розміщення, чисельність, професійні групи" та "Із локальної історії Волині кінця XVIII — першої третини XIX ст.: поміщики і кріпаки села Лідихів та його присілки". На основі історичних матеріалів і статистичних даних з різних джерел та архівних документів автор подає соціальний портрет єврейського населення Південно-Західного регіону Волині та характеризує поміщиків і кріпаків рідного села Лідихів згаданого періоду.

Тематично близьким до його дослідження виступає наукове повідомлення доцента НУ "Острозька академія" Миколи Близняка "Містечко Ляхівці наприкінці XVIII століття", де зроблено спробу висвітлити соціально-економічний розвиток цього населеного пункту, проаналізовано внесок князів Яблонських у його розбудову, досліджено стан ремесел, торгівлі, соціальну та етно-конфесійну структуру

населення.

Продовжує тематику доцент Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Оксана Карліна дослідженням "Соціально-професійна характеристика населення Кременця (за IX ревізією 1859 року)". Автор розкриває соціально-професійну структуру

ру християнської та іудейської громад Кременця як повітового міста, причому з'ясовує, що обидві громади однаково склалися з купців, ремісників, об'єднаних у цехи, і міщан та чисельно були майже рівними (понад 4 тис. чоловік кожна), але займали різні ніші у господарському житті міста: євреї значно більше були втягнуті в товарообмін, а християни переважали у дрібнотоварному виробництві. Зокрема, у тогочасному Кременці цехових ремісників-християн нараховувалося 1143 особи, цехових ремісників-євреїв — всього 642 чоловіки. Дослідниця виявила вищий рівень соціальної мобільності серед євреїв у порівнянні із християнами.

Особливу сторінку історії Волині висвітлює науковець НУ "Острозька академія" Володимир Марчук у статті "Еміграція з Волинського воєводства в Канаду (1919 — 1939)", де проаналізовано характер і перебіг еміграції українців у міжвоєнний період до Північної Америки з акцентом на соціально-демографічні, етнокультурні особливості міграційних потоків та їх вплив на внутрішню ситуацію в країні вибуття та країні прибуття. Наголошено на негативній стороні еміграції: вона забрала з Волині значну частину фізично здорового населення, а в окремих місцевостях призвела до зниження відносної частки українців у загальній чисельності населення краю.

В окремих роботах збірника дослідницький інтерес зміщено у сторону соціально-політичної проблематики. Такий акцент знаходимо у статті доцента Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Олега Разиграєва "Польська державна поліція в Кременецькому повіті в 1920 — 1926 роках: становлення, організація, головні напрями діяльності". Автор повідомляє, що перші польські поліцейські структури з'явилися на Кременеччині в 1920 році. Головною з них стало повітове управління державної

поліції, під керівництвом якого діяли дільниці, працювали політичний і слідчий підрозділи. Проблема діяльності корпусу державної поліції в повіті були нестача кадрів, низький рівень дисципліни, слабе матеріальне забезпечення. Основними завданнями державної поліції декларувались охорона та підтримка правопорядку, нагляд за суспільно-політичним життям краю, боротьба з прорадянським диверсійним рухом, охорона східного кордону держави.

Професор кафедри української філології та суспільних дисциплін Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка Генріх Стронський публікує польською мовою дослідження "Кадрові проблеми в польському національному районі на Волині в 1925 — 1935 роках", в якому розглядається питання забезпечення керівними кадрами польського національного району, так званої Мархлевщини, що існував у радянській частині Волині у згаданий період і був пов'язаний із реалізацією на практиці більшовицької національної політики — швидкої радянзації польського населення. Завдання виявилось нереальним, і за провал та невиконання його керівні працівники польського району зазнали жорстоких репресій. Дослідник підкреслює, що кадрова політика в польському національному районі була типовою для сталінської диктатури.

Особливий інтерес викликає матеріал "Кременець у вересні 1939 року", підготовлений доцентом Київського НУ ім. Тараса Шевченка Андрієм Руккасом. Науковець показує, що у вересні 1939 року Кременець пережив багато драматичних подій: сюди прибули евакуйовані з Варшави співробітники Міністерства закордонних справ Польщі та іноземні дипломати; вже 12 вересня місто бомбили німецькі літаки, а через кілька днів його окупували радянські війська. На основі невідомих раніше архівних

документів і спогадів учасників, очевидців подій показано останні дні польської влади, прихід Червоної Армії та перші кроки радянської влади у Кременці.

ґрунтовне аналітичне дослідження "Південно-Західна Волинь весною — влітку 1943р.: становлення структур УПА (за матеріалами слідчих справ радянських органів держбезпеки)" запропонував професор Київського НУ ім. Тараса Шевченка Іван Патриляк, який на основі протоколів допитів заарештованих повстанців реконструював процес формування повстанського руху на Південному Заході Волині в 1943 році, де, на думку науковця, серйозні і складні заходи з розбудови армії були здійснені командуванням у стислі терміни.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні. Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця, хай і нетривала, заклала міцні підвалини високого освітнього рівня Університету св. Володимира, який підтримувався аж до революційних подій 1917 — 1920 рр.".

Розгортання культурно-освітньої проблематики знаходимо у дослідженні доцента Рівненського ДГУ Олени Прищепи "Заклади освіти в культурному житті міст Волині у XIX — на початку XX ст.". Тут висвітлюються темпи росту мережі навчальних закладів, акцентується увага на культурно-освітніх заходах Волинської гімназії в умовах домінування польських культурних традицій під контролем державних структур над навчальним процесом та на характеристиці їх впливу на формування культурно-освітнього середовища волинських міст. Науковець стверджує: "Незважаючи на те, що в першій третині XIX століття освітня система розвивалася в польській культурній традиції, а в подальшому русифікаторська політика імперії Романових диктувала власне бачення її розвитку, навчальні заклади в повітових містах Волині фактично упродовж всього досліджуваного періоду зберігали за собою провідні позиції у творенні культурно-освітнього простору". Автор дослідження приходить до висновку, що важливу роль у визначенні напрямків формування міського культурно-освітнього середовища відігравали органи державної влади, які проводили цілеспрямовану політику на забезпечення духовного зв'язку представників усіх національностей краю з панівною російською культурою, чим пояснюється фактична відсутність української духовно-культурної складової у сфері культурного життя освітніх закладів міст Волині.

Не залишилась поза увагою науковців історико-архітектурна тематика. У дослідженні "Еволюція храмової архітектури Волині XIX — початку XX ст." до неї звернувся доктор архітектури, професор НУ водного господарства та природокористування Петро Ричков. Науковець підкреслює, що храмовбудування по праву вважається одним із найпоказовіших результатів будівничого мистецтва. Храми завжди були і залишатимуться об'єктами першочергової уваги як у локальному вимірі конкретної релігійної громади, так і в сенсі глибинних символів нації, держави, етносу. Історія храмовбудування — це значною мірою історія поступу архітектури загалом та духовна еволюція образно-символічної ідентифікації святих. Автор простежує основні напрями в храмовій архітектурі на території Волинської губернії у складі Російської імперії. Згаданий період характеризувався поступовим посиленням Російської православної церкви і витісненням двох інших християнських конфесій: римо-католицької і греко-католицької, що й обумовило наявність у церковній архітектурі різних стилістичних течій. Однак православна церква в основному культивувалася такі стилістичні форми, які масово експортувалися на Волинь із Центральної Росії. Але і в той період на Волині з'являлися новобудови сакрального призначення, значна частина яких і на сьогодні визначає особливі прикметні риси волинської архітектурної спадщини.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні.

Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця, хай і нетривала, заклала міцні підвалини високого освітнього рівня Університету св. Володимира, який підтримувався аж до революційних подій 1917 — 1920 рр.".

Розгортання культурно-освітньої проблематики знаходимо у дослідженні доцента Рівненського ДГУ Олени Прищепи "Заклади освіти в культурному житті міст Волині у XIX — на початку XX ст.". Тут висвітлюються темпи росту мережі навчальних закладів, акцентується увага на культурно-освітніх заходах Волинської гімназії в умовах домінування польських культурних традицій під контролем державних структур над навчальним процесом та на характеристиці їх впливу на формування культурно-освітнього середовища волинських міст. Науковець стверджує: "Незважаючи на те, що в першій третині XIX століття освітня система розвивалася в польській культурній традиції, а в подальшому русифікаторська політика імперії Романових диктувала власне бачення її розвитку, навчальні заклади в повітових містах Волині фактично упродовж всього досліджуваного періоду зберігали за собою провідні позиції у творенні культурно-освітнього простору". Автор дослідження приходить до висновку, що важливу роль у визначенні напрямків формування міського культурно-освітнього середовища відігравали органи державної влади, які проводили цілеспрямовану політику на забезпечення духовного зв'язку представників усіх національностей краю з панівною російською культурою, чим пояснюється фактична відсутність української духовно-культурної складової у сфері культурного життя освітніх закладів міст Волині.

Не залишилась поза увагою науковців історико-архітектурна тематика.

У дослідженні "Еволюція храмової архітектури Волині XIX — початку XX ст." до неї звернувся доктор архітектури, професор НУ водного господарства та природокористування Петро Ричков. Науковець підкреслює, що храмовбудування по праву вважається одним із найпоказовіших результатів будівничого мистецтва. Храми завжди були і залишатимуться об'єктами першочергової уваги як у локальному вимірі конкретної релігійної громади, так і в сенсі глибинних символів нації, держави, етносу. Історія храмовбудування — це значною мірою історія поступу архітектури загалом та духовна еволюція образно-символічної ідентифікації святих. Автор простежує основні напрями в храмовій архітектурі на території Волинської губернії у складі Російської імперії. Згаданий період характеризувався поступовим посиленням Російської православної церкви і витісненням двох інших християнських конфесій: римо-католицької і греко-католицької, що й обумовило наявність у церковній архітектурі різних стилістичних течій. Однак православна церква в основному культивувалася такі стилістичні форми, які масово експортувалися на Волинь із Центральної Росії. Але і в той період на Волині з'являлися новобудови сакрального призначення, значна частина яких і на сьогодні визначає особливі прикметні риси волинської архітектурної спадщини.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні.

Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця, хай і нетривала, заклала міцні підвалини високого освітнього рівня Університету св. Володимира, який підтримувався аж до революційних подій 1917 — 1920 рр.".

Розгортання культурно-освітньої проблематики знаходимо у дослідженні доцента Рівненського ДГУ Олени Прищепи "Заклади освіти в культурному житті міст Волині у XIX — на початку XX ст.". Тут висвітлюються темпи росту мережі навчальних закладів, акцентується увага на культурно-освітніх заходах Волинської гімназії в умовах домінування польських культурних традицій під контролем державних структур над навчальним процесом та на характеристиці їх впливу на формування культурно-освітнього середовища волинських міст. Науковець стверджує: "Незважаючи на те, що в першій третині XIX століття освітня система розвивалася в польській культурній традиції, а в подальшому русифікаторська політика імперії Романових диктувала власне бачення її розвитку, навчальні заклади в повітових містах Волині фактично упродовж всього досліджуваного періоду зберігали за собою провідні позиції у творенні культурно-освітнього простору". Автор дослідження приходить до висновку, що важливу роль у визначенні напрямків формування міського культурно-освітнього середовища відігравали органи державної влади, які проводили цілеспрямовану політику на забезпечення духовного зв'язку представників усіх національностей краю з панівною російською культурою, чим пояснюється фактична відсутність української духовно-культурної складової у сфері культурного життя освітніх закладів міст Волині.

Не залишилась поза увагою науковців історико-архітектурна тематика.

У дослідженні "Еволюція храмової архітектури Волині XIX — початку XX ст." до неї звернувся доктор архітектури, професор НУ водного господарства та природокористування Петро Ричков. Науковець підкреслює, що храмовбудування по праву вважається одним із найпоказовіших результатів будівничого мистецтва. Храми завжди були і залишатимуться об'єктами першочергової уваги як у локальному вимірі конкретної релігійної громади, так і в сенсі глибинних символів нації, держави, етносу. Історія храмовбудування — це значною мірою історія поступу архітектури загалом та духовна еволюція образно-символічної ідентифікації святих. Автор простежує основні напрями в храмовій архітектурі на території Волинської губернії у складі Російської імперії. Згаданий період характеризувався поступовим посиленням Російської православної церкви і витісненням двох інших християнських конфесій: римо-католицької і греко-католицької, що й обумовило наявність у церковній архітектурі різних стилістичних течій. Однак православна церква в основному культивувалася такі стилістичні форми, які масово експортувалися на Волинь із Центральної Росії. Але і в той період на Волині з'являлися новобудови сакрального призначення, значна частина яких і на сьогодні визначає особливі прикметні риси волинської архітектурної спадщини.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні.

Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця, хай і нетривала, заклала міцні підвалини високого освітнього рівня Університету св. Володимира, який підтримувався аж до революційних подій 1917 — 1920 рр.".

Розгортання культурно-освітньої проблематики знаходимо у дослідженні доцента Рівненського ДГУ Олени Прищепи "Заклади освіти в культурному житті міст Волині у XIX — на початку XX ст.". Тут висвітлюються темпи росту мережі навчальних закладів, акцентується увага на культурно-освітніх заходах Волинської гімназії в умовах домінування польських культурних традицій під контролем державних структур над навчальним процесом та на характеристиці їх впливу на формування культурно-освітнього середовища волинських міст. Науковець стверджує: "Незважаючи на те, що в першій третині XIX століття освітня система розвивалася в польській культурній традиції, а в подальшому русифікаторська політика імперії Романових диктувала власне бачення її розвитку, навчальні заклади в повітових містах Волині фактично упродовж всього досліджуваного періоду зберігали за собою провідні позиції у творенні культурно-освітнього простору". Автор дослідження приходить до висновку, що важливу роль у визначенні напрямків формування міського культурно-освітнього середовища відігравали органи державної влади, які проводили цілеспрямовану політику на забезпечення духовного зв'язку представників усіх національностей краю з панівною російською культурою, чим пояснюється фактична відсутність української духовно-культурної складової у сфері культурного життя освітніх закладів міст Волині.

Не залишилась поза увагою науковців історико-архітектурна тематика.

У дослідженні "Еволюція храмової архітектури Волині XIX — початку XX ст." до неї звернувся доктор архітектури, професор НУ водного господарства та природокористування Петро Ричков. Науковець підкреслює, що храмовбудування по праву вважається одним із найпоказовіших результатів будівничого мистецтва. Храми завжди були і залишатимуться об'єктами першочергової уваги як у локальному вимірі конкретної релігійної громади, так і в сенсі глибинних символів нації, держави, етносу. Історія храмовбудування — це значною мірою історія поступу архітектури загалом та духовна еволюція образно-символічної ідентифікації святих. Автор простежує основні напрями в храмовій архітектурі на території Волинської губернії у складі Російської імперії. Згаданий період характеризувався поступовим посиленням Російської православної церкви і витісненням двох інших християнських конфесій: римо-католицької і греко-католицької, що й обумовило наявність у церковній архітектурі різних стилістичних течій. Однак православна церква в основному культивувалася такі стилістичні форми, які масово експортувалися на Волинь із Центральної Росії. Але і в той період на Волині з'являлися новобудови сакрального призначення, значна частина яких і на сьогодні визначає особливі прикметні риси волинської архітектурної спадщини.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні.

Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця, хай і нетривала, заклала міцні підвалини високого освітнього рівня Університету св. Володимира, який підтримувався аж до революційних подій 1917 — 1920 рр.".

Розгортання культурно-освітньої проблематики знаходимо у дослідженні доцента Рівненського ДГУ Олени Прищепи "Заклади освіти в культурному житті міст Волині у XIX — на початку XX ст.". Тут висвітлюються темпи росту мережі навчальних закладів, акцентується увага на культурно-освітніх заходах Волинської гімназії в умовах домінування польських культурних традицій під контролем державних структур над навчальним процесом та на характеристиці їх впливу на формування культурно-освітнього середовища волинських міст. Науковець стверджує: "Незважаючи на те, що в першій третині XIX століття освітня система розвивалася в польській культурній традиції, а в подальшому русифікаторська політика імперії Романових диктувала власне бачення її розвитку, навчальні заклади в повітових містах Волині фактично упродовж всього досліджуваного періоду зберігали за собою провідні позиції у творенні культурно-освітнього простору". Автор дослідження приходить до висновку, що важливу роль у визначенні напрямків формування міського культурно-освітнього середовища відігравали органи державної влади, які проводили цілеспрямовану політику на забезпечення духовного зв'язку представників усіх національностей краю з панівною російською культурою, чим пояснюється фактична відсутність української духовно-культурної складової у сфері культурного життя освітніх закладів міст Волині.

Не залишилась поза увагою науковців історико-архітектурна тематика.

У дослідженні "Еволюція храмової архітектури Волині XIX — початку XX ст." до неї звернувся доктор архітектури, професор НУ водного господарства та природокористування Петро Ричков. Науковець підкреслює, що храмовбудування по праву вважається одним із найпоказовіших результатів будівничого мистецтва. Храми завжди були і залишатимуться об'єктами першочергової уваги як у локальному вимірі конкретної релігійної громади, так і в сенсі глибинних символів нації, держави, етносу. Історія храмовбудування — це значною мірою історія поступу архітектури загалом та духовна еволюція образно-символічної ідентифікації святих. Автор простежує основні напрями в храмовій архітектурі на території Волинської губернії у складі Російської імперії. Згаданий період характеризувався поступовим посиленням Російської православної церкви і витісненням двох інших християнських конфесій: римо-католицької і греко-католицької, що й обумовило наявність у церковній архітектурі різних стилістичних течій. Однак православна церква в основному культивувалася такі стилістичні форми, які масово експортувалися на Волинь із Центральної Росії. Але і в той період на Волині з'являлися новобудови сакрального призначення, значна частина яких і на сьогодні визначає особливі прикметні риси волинської архітектурної спадщини.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні.

Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця, хай і нетривала, заклала міцні підвалини високого освітнього рівня Університету св. Володимира, який підтримувався аж до революційних подій 1917 — 1920 рр.".

Розгортання культурно-освітньої проблематики знаходимо у дослідженні доцента Рівненського ДГУ Олени Прищепи "Заклади освіти в культурному житті міст Волині у XIX — на початку XX ст.". Тут висвітлюються темпи росту мережі навчальних закладів, акцентується увага на культурно-освітніх заходах Волинської гімназії в умовах домінування польських культурних традицій під контролем державних структур над навчальним процесом та на характеристиці їх впливу на формування культурно-освітнього середовища волинських міст. Науковець стверджує: "Незважаючи на те, що в першій третині XIX століття освітня система розвивалася в польській культурній традиції, а в подальшому русифікаторська політика імперії Романових диктувала власне бачення її розвитку, навчальні заклади в повітових містах Волині фактично упродовж всього досліджуваного періоду зберігали за собою провідні позиції у творенні культурно-освітнього простору". Автор дослідження приходить до висновку, що важливу роль у визначенні напрямків формування міського культурно-освітнього середовища відігравали органи державної влади, які проводили цілеспрямовану політику на забезпечення духовного зв'язку представників усіх національностей краю з панівною російською культурою, чим пояснюється фактична відсутність української духовно-культурної складової у сфері культурного життя освітніх закладів міст Волині.

Не залишилась поза увагою науковців історико-архітектурна тематика.

У дослідженні "Еволюція храмової архітектури Волині XIX — початку XX ст." до неї звернувся доктор архітектури, професор НУ водного господарства та природокористування Петро Ричков. Науковець підкреслює, що храмовбудування по праву вважається одним із найпоказовіших результатів будівничого мистецтва. Храми завжди були і залишатимуться об'єктами першочергової уваги як у локальному вимірі конкретної релігійної громади, так і в сенсі глибинних символів нації, держави, етносу. Історія храмовбудування — це значною мірою історія поступу архітектури загалом та духовна еволюція образно-символічної ідентифікації святих. Автор простежує основні напрями в храмовій архітектурі на території Волинської губернії у складі Російської імперії. Згаданий період характеризувався поступовим посиленням Російської православної церкви і витісненням двох інших християнських конфесій: римо-католицької і греко-католицької, що й обумовило наявність у церковній архітектурі різних стилістичних течій. Однак православна церква в основному культивувалася такі стилістичні форми, які масово експортувалися на Волинь із Центральної Росії. Але і в той період на Волині з'являлися новобудови сакрального призначення, значна частина яких і на сьогодні визначає особливі прикметні риси волинської архітектурної спадщини.

Окремі публікації збірника присвячені проблемам розвитку освіти в регіоні.

Кандидат історичних наук Руслана Марценюк (КНУ ім. Тараса Шевченка) представляє статтю "З Волинських Афін — на Київські гори: вчителі Волинського ліцею в Університеті св. Володимира в Києві (1834 — 1839)", де робить спробу створити просопографічний портрет викладачів Університету, які раніше працювали у Волинському ліцеї в Кременці. Дослідження хронологічно обмежене відкриттям Університету у 1834 році та його тимчасовим закриттям у 1839 році. Автор заявляє: "Можна впевнено твердити про неocenний внесок кременецьких викладачів у розвиток не тільки університетської освіти Києва, а й усієї Правобережної України. Їхня праця